Przedmiotowy system oceniania wraz z wymaganiami na poszczególne oceny z przyrody dla klasy 4 Szkoły Podstawowej nr 1 w Tarnowie:

przedmiot: **PRZYRODA**

I. Postanowienia ogólne:

Przedmiotowy System Oceniania został opracowany na podstawie:

1. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. z 2017 r., poz. 1534)

2. Podstawy programowej kształcenia ogólnego z przyrody dla szkoły podstawowej określonej w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego szkoły policealnej*

3. Programu nauczania:
„Tajemnice przyrody” Program nauczania przyrody w klasie 4 szkoły podstawowej
Autor : Jolanta Golanko

4. Wewnątrzszkolnego Systemu Oceniania

5. Statutu szkoły

II. Przedmiotem oceny są:

- wiedza,
- umiejętności,
- stosowanie wiedzy w praktyce

III. Ocenie podlegają:

- sprawdziany,

- kartkówki,
- odpowiedzi ustne,
- aktywność na lekcji,
- doświadczenia,
- zadania domowe,
- zeszyt ćwiczeń i zeszyt przedmiotowy,
- prace dodatkowe

IV. Kryteria i sposoby oceniania:

SPRAWDZIANY (prace pisemne, które obejmują materiał z całego działu):
• są obowiązkowe,
• uczeń nie może zgłosić nieprzygotowania do sprawdzianu,
• są zapowiedziane (i zapisane w e-dzienniku) z tygodniowym wyprzedzeniem i poprzedzone lekcją powtórzeniową,
• oceniane są za pomocą punktów, które później przelicza się na oceny wg następujących kryteriów:

∗0 –30% - ogólnej ilości punktów - ocena niedostateczna
31 – 50% - ocena dopuszczająca
51 – 74% - ocena dostateczna
75 – 90% - ocena dobra
91% -100% - ocena bardzo dobra
100% + zadanie dodatkowe - ocena celująca

Do oceny dopisuje się znak „-" w przypadku uzyskania minimalnej liczby punktów z danego przedziału lub znak „+" w przypadku uzyskania maksymalnej liczby punktów z danego przedziału.

• w przypadku nieobecności na sprawdzianie z powodu choroby (co najmniej tygodniowej), uczeń ma obowiązek umówić się indywidualnie z nauczycielem w celu zdania danej partii materiału, do dwóch tygodni od powrotu do szkoły, w innym przypadku zobowiązany jest pisać sprawdzian na kolejnej lekcji,

• uczeń ma możliwość ponownego napisania sprawdzianu w celu podwyższenia oceny jeden raz w terminie do 2 tygodni od otrzymania wyniku (do e-dziennika wpisywane są obie oceny, przy czym pod uwagę brana jest ocena z poprawy, ocena niedostateczna z poprawy nie jest wpisywana do e-dziennika),
• w przypadku niesamodzielnego pisania sprawdzianu, uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną i traci możliwość poprawy takiej oceny,
• ocenione sprawdziany po omówieniu i wglądzie uczniów, udostępniane są do wglądu również rodzicom i przechowywane przez nauczyciela do końca roku szkolnego

KARTKÓWKI (krótkie prace pisemne z trzech ostatnich lekcji):
• kartkówki nie muszą być zapowiadane,
• uczeń nie może zgłosić nieprzygotowania do kartkówki zapowiedzianej (jej termin również jest odnotowywany w e-dzienniku),
• nie zawierają one zadań na ocenę celującą,
• mogą być przeprowadzone w każdej części lekcji,
• w przypadku nieobecności nie muszą być „zaliczane”,
• w przypadku niesamodzielnego pisania kartkówki, uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną,
• ocenione kartkówki po omówieniu i wglądzie uczniów, udostępniane są do wglądu również rodzicom i przechowywane przez nauczyciela do końca roku szkolnego

ODPOWIEDZI USTNE (obejmują wiedzę z trzech ostatnich lekcji):
• mają formę indywidualnej rozmowy ucznia z nauczycielem, podczas, której nauczyciel zadaje pytania (stopniuje ich trudność) kontrolujące osiągnięcia dydaktyczne ucznia, a następnie ocenia wypowiedź, stosując skalę ocen (od 1 do 6)

AKTYWNOŚĆ NA LEKCJI (praca ucznia na lekcji, stopień zaangażowania i prawidłowość udzielanych odpowiedzi):
• oceniana jest za pomocą oceny lub plusów (kiedy uczeń uzyska pięć plusów, wówczas nauczyciel zamienia je na ocenę bardzo dobrą, którą wpisuje do e-dziennika),
• za twórcze rozwiązanie trudniejszego problemu uczeń otrzymuje ocenę,
• uczeń może uzyskać „-„ za:
- nieudzielanie odpowiedzi na temat zadanego, znanego materiału,
- brak odpowiedzi, w sytuacji, gdy nie uważa na lekcji, przeszkadza kolegom, rozmawia i podpowiada,
- nieprzygotowanie do zapowiedzianej powtórki

(pięć minusów jest równoznaczne z ocena niedostateczną),
• brak podręcznika, zeszytów, kredek, nożyczek i innych zapowiedzianych przyborów, skutkuje odnotowaniem tego faktu w dzienniku elektronicznym,
• w ciągu półrocza uczeń może być 2 razy nieprzygotowany, przy czym nieprzygotowanie takie zgłasza pisemnie na początku lekcji, do momentu skończenia sprawdzania obecności

DOŚWIADCZENIA:
• ocenie podlega: samodzielne planowanie, prowadzenie i dokumentowanie obserwacji, wyciąganie wniosków z doświadczeń, prezentacja wyników pracy

ZADANIA DOMOWE:
•ocena z pracy domowej obejmuje: ćwiczenia w zeszycie ćwiczeń i przedmiotowym, zadania, samodzielne prace pisemne na zadany temat z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych, wyszukiwanie informacji na zadany temat,
•zadania domowe mogą być oceniane przez wystawienie stopnia lub za pomocą plusów,
• są obowiązkowe,
•brak odrobionego zadania domowego skutkuje minusem, przy czym należy taki brak uzupełnić na kolejną lekcję – w przeciwnym razie minus zostaje zamieniony na ocenę niedostateczną

ZESZYT ĆWICZEŃ I ZESZYT PRZEDMIOTOWY:
• zasady prowadzenia zeszytów ustalone zostają na pierwszej lekcji,
• ocenie podlega estetyka oraz systematyczność zapisu notatek, wykonania ćwiczeń, poprawność wykonania zadań,
• oceniane są raz w semestrze

PRACE DODATKOWE (referaty, plakaty, ciekawe materiały dotyczące zajęć, udział w konkursach)**:**
• przy ocenie uwzględnia się: wkład włożonej pracy, twórczość pracy, estetykę pracy, osiągnięcia konkursowe

Ustalanie przewidywanej rocznej i śródrocznej oceny klasyfikacyjnej :
1. Przy wystawianiu oceny śródrocznej (rocznej) nauczyciel uwzględnia postępy ucznia.
2. Ocena śródroczna jest ustalona ze wszystkich ocen cząstkowych z pierwszego półrocza, natomiast ocena roczna ustalana jest ze wszystkich ocen cząstkowych uzyskanych przez ucznia w ciągu całego roku szkolnego i nie jest średnią arytmetyczną ocen bieżących.

*****Przy ocenianiu nauczyciel uwzględnia możliwości intelektualne ucznia:**

· Każdy uczeń jest traktowany indywidualnie ze względu na swoje możliwości.

· Nauczyciel na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, dostosowuje wymagania edukacyjne z przyrody do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.

· W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego albo indywidualnego nauczania dostosowanie wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia może nastąpić na podstawie tego orzeczenia.

V. Wymagania na poszczególne oceny:

a). wymagania ogólne:

Ocena niedostateczna:

Uczeń nie opanował minimum programowego, nawet przy pomocy nauczyciela nie potrafi wykonać prostych poleceń wymagających zastosowania podstawowych umiejętności, nie wykonuje zadań postawionych przez nauczyciela lub realizowanych przez grupę, wykazuje wyraźny brak zainteresowania przedmiotem

Ocena dopuszczająca:

a/ umiejętności: uczeń przy dużej pomocy nauczyciela potrafi odtworzyć wnioski i argumenty podawane przez innych, odwzorowuje zaprezentowane przez innych rozwiązania problemów i zadań, przeprowadza z pomocą nauczyciela proste doświadczenia i obserwacje, rozwiązuje zadania ze znaczną pomocą nauczyciela

b/ wiadomości: ma braki w opanowaniu wymagań podstawowych, ale braki te nie przekreślają możliwości uzyskania przez ucznia podstawowej wiedzy z przyrody w ciągu dalszej nauki, przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie niektórych pojęć i zagadnień, zna podstawowe pojęcia, procesy i zjawiska przyrodnicze

Ocena dostateczna:

Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę dopuszczającą oraz:

a/ umiejętności: pod kierunkiem nauczyciela uzasadnia odpowiedzi i rozwiązania zadań, rozwiązuje proste problemy, wyciąga wnioski, stosuje zdobytą wiedzę w typowych sytuacjach życia codziennego, odczytuje informacje z rysunków, schematów, tabel i wykresów, posługuje się mapą, jako źródłem wiedzy przyrodniczej, rozpoznaje i ocenia postawy człowieka wobec środowiska, zakłada i prowadzi proste hodowle, wykonuje proste pomiary
b/ wiadomości: zna i rozumie podstawowe pojęcia i zagadnienia omawiane na lekcji, rozpoznaje procesy zachodzące w przyrodzie i potrafi je opisać, orientuje się w najważniejszych problemach związanych z przyrodą

Ocena dobra:
Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę dostateczną oraz:
a/ umiejętności: samodzielnie argumentuje swoje odpowiedzi, w sposób jasny formułuje swoje myśli, opisuje sytuację problemową i poszukuje dróg rozwiązania, planuje i bezpiecznie wykonuje doświadczenia i obserwacje przyrodnicze, formułuje spostrzeżenia i wnioski, stosuje zdobytą wiedzę w praktyce
b/ wiadomości: zna i rozumie większość zagadnień i pojęć poznanych z podręcznika i na lekcji, posiada dodatkową wiedzę na tematy, które go interesują w sposób szczególny
c/postawy i zachowania: wykonuje samodzielnie powierzone mu zadania, samodzielnie pracuje z podręcznikiem oraz materiałem źródłowym, umiejętnie współpracuje z grupą

Ocena bardzo dobra:
Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę dobrą oraz:
a/ umiejętności: w sposób jasny formułuje swoje myśli, argumentuje swoje zdanie, stawia hipotezy, samodzielnie rozwiązuje problemy, wnioskuje, wykorzystuje zdobytą wiedzę w praktyce, ocenia związki dotyczące zjawisk przyrodniczych i działalności człowieka
b/ wiadomości: zna i rozumie pojęcia i zagadnienia wprowadzone na lekcji, posiada dużo dodatkowych informacji, korzysta z różnych źródeł, posługuje się poprawnym językiem naukowym
c/postawy i zachowania: czynnie uczestniczy w zajęciach, chętnie bierze udział w konkursach i akcjach związanych z tematyką przyrodniczą, ma wiele ciekawych pomysłów i dzieli się nimi z innymi

Ocena celująca:
Uczeń spełnia wszystkie wymagania na ocenę bardzo dobrą oraz:
a/ umiejętności: pełni funkcję asystenta nauczyciela, opracowuje i prezentuje wyniki samodzielnie przeprowadzonych doświadczeń, wykonuje modele, przygotowuje i wygłasza referaty, zdobytą wiedzę stosuje w sytuacjach problemowych, proponuje nietypowe rozwiązania, samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia

b/wiadomości: posługuje się bogatym, poprawnym słownictwem

c/postawy i zachowania: przygotowuje materiały pomocnicze na lekcje

b). wymagania szczegółowe w odniesieniu do treści nauczania zawartych w działach programowych:

Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca). Uczeń:	**Wymagania podstawowe (ocena dostateczna). Uczeń:**	**Wymagania rozszerzające (ocena dobra). Uczeń:**	**Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra). Uczeń:**	**Wymagania wykraczające (ocena celująca). Uczeń:**
Dział 1. Poznajemy warsztat przyrodnika Treści nauczania (wymagania szczegółowe) z podstawy programowej: I.1, I.2, I.3, I.4, I.5, I.6, II.1, II.2, VI.1, VI.2				
wymienia składniki przyrody nieożywionej i ożywionej (A); podaje trzy przykłady wytworów działalności człowieka (A); wymienia zmysły człowieka (A); wymienia źródła informacji o przyrodzie (A); wyjaśnia, czym jest obserwacja, a czym doświadczenie (B); podaje nazwy przyrządów służących do prowadzenia obserwacji w terenie (A); podaje nazwy głównych kierunków geograficznych (A); odszukuje na planie lub mapie wskazany obiekt (D)	opisuje rolę poszczególnych zmysłów w poznawaniu świata (B); przyporządkowuje przyrząd do obserwowanego obiektu (C); wyjaśnia, co to jest widnokrąg (B); wyznacza kierunki geograficzne za pomocą kompasu rysuje różę głównych i pośrednich kierunków geograficznych (B); rozpoznaje obiekty w terenie przedstawione na planie i opisuje je za pomocą znaków kartograficznych (C); określa położenie innych obiektów na mapie w stosunku do podanego obiektu (C); oblicza wymiary biurka w skali 1 : 10 (C);	wymienia cechy ożywionych składników przyrody (A); wyjaśnia znaczenie obserwacji w poznawaniu przyrody (B); opisuje etapy doświadczenia (A); podpisuje na schemacie poszczególne części mikroskopu (C); opisuje sposób wyznaczania kierunku geograficznego za pomocą gnomonu (C); opisuje budowę kompasu (A); wyjaśnia zasadę tworzenia nazw kierunków pośrednich (B); oblicza rzeczywiste wymiary przedmiotu przedstawionego w różnych skalach (D); wyjaśnia, na czym polega orientowanie mapy (B)	planuje obserwację dowolnego obiektu lub organizmu w terenie (D); określa przeznaczenie poszczególnych części mikroskopu (C); opisuje sposób przygotowania obiektu do obserwacji mikroskopowej (B); porównuje sposoby wyznaczania kierunków geograficznych za pomocą kompasu i gnomonu (C)	wyjaśnia, w jaki sposób zmiana jednego składnika przyrody może wpłynąć na pozostałe wybrane składniki(B); planuje i prowadzi doświadczenie (D); wyjaśnia, dlaczego do niektórych doświadczeń należy używać dwóch zestawów (D); wymienia nazwy przyrządów służących do prowadzenia obserwacji (odległych obiektów, głębin) (B); opisuje sposób wyznaczania kierunku północnego za pomocą Gwiazdy Polarnej oraz innych obiektów w otoczeniu (B)

Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca). Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna). Uczeń:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra). Uczeń:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra). Uczeń:	Wymagania wykraczające (ocena celująca). Uczeń:
Dział 2. Poznajemy pogodę i inne zjawiska przyrodnicze Treści nauczania (wymagania szczegółowe) z podstawy programowej: II.9, II.10, II.11, III.1, III.2, III.3, III.4, III.5, III.6, V.3				
wymienia stany skupienia, w których występują substancje (A); podaje przykłady ciał plastycznych, kruchych i sprężystych w swoim otoczeniu (C); podaje przykłady występowania wody w różnych stanach skupienia (B); odczytuje wskazania termometru (C); podaje nazwy przemian stanów skupienia wody (B); wymienia składniki pogody (A); rozpoznaje rodzaje opadów (C); wymienia przyrządy służące do obserwacji meteorologicznych (A); odczytuje symbole umieszczone na mapie pogody (C); wyjaśnia pojęcia: wschód Słońca, górowanie, zachód Słońca (B); wymienia daty rozpoczęcia kalendarzowych pór roku (A); podaje przykłady zmian	podaje przykłady ciał stałych, cieczy i gazów (C);wyjaśnia zasadę działania termometru cieczowego (B); zapisuje temperaturę dodatnią i ujemną (C); opisuje, w jakich warunkach zachodzą topnienie, krzepnięcie parowanie i skraplanie (A); wyjaśnia pojęcia: *pogoda*, *upał*, *przymrozek*, *mróz* (B); podaje nazwy osadów atmosferycznych (B); opisuje pozorną wędrówkę Słońca nad widnokręgiem, uwzględniając zmiany długości cienia (B); wyjaśnia pojęcia: *równonoc jesienna*, *równonoc wiosenna*, *przesilenie letnie*, *przesilenie zimowe* (B); opisuje cechy pogody w poszczególnych porach roku (B)	wyjaśnia, popierając przykładami, na czym polega zjawisko rozszerzalności cieplnej (B); wymienia czynniki wpływające na szybkość parowania (A); opisuje sposób powstawania chmur (B); wyjaśnia, czym jest ciśnienie atmosferyczne (B); wyjaśnia, jak powstaje wiatr (B); określa aktualne zachmurzenie (C); i przyporządkowuje trzech przyrządy do rodzajów obserwacji meteorologicznych (C); opisuje zmiany temperatury powietrza w ciągu dnia w zależności od wysokości Słońca nad widnokręgiem (B); opisuje zmiany w pozornej wędrówce Słońca nad widnokręgiem w poszczególnych porach roku (B)	klasyfikuje ciała stałe ze względu na właściwości (B); porównuje właściwości fizyczne ciał stałych, cieczy i gazów (C); podpisuje na mapie kierunek wiatru (C); wykazuje związek pomiędzy porą roku a występowaniem określonego rodzaju opadów i osadów (D); opisuje zmiany długości cienia w ciągu dnia (B); porównuje wysokość Słońca nad widnokręgiem w południe oraz długość cienia w poszczególnych porach roku (C)	opisuje obieg wody w przyrodzie (B); wyjaśnia różnice między opadami a osadami atmosferycznymi (D); wymienia fenologiczne pory roku, czyli te, które wyróżnia się na podstawie fazy rozwoju roślinności (A)

Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca). Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna). Uczeń:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra). Uczeń:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra). Uczeń:	Wymagania wykraczające (ocena celująca). Uczeń:
zachodzących w przyrodzie ożywionej w poszczególnych porach roku (C)				
Dział 3. Poznajemy świat organizmów Treści nauczania (wymagania szczegółowe) z podstawy programowej: I.4, IV.1, VI.6, VI.1, VI.7, VI.9				
opisuje trzy wybrane czynności życiowe organizmów (B); wyjaśnia pojęcia *organizm jednokomórkowy*, *organizm wielokomórkowy* (B); wyjaśnia pojęcia: *organizm samożywny*, *organizm cudzożywny* (B); wymienia, na podstawie ilustracji, charakterystyczne cechy drapieżników (B); układa łańcuch pokarmowy z podanych organizmów (C); wymienia korzyści płynące z uprawy roślin w domu i w ogrodzie (A); podaje przykłady zwierząt hodowanych przez człowieka (B)	wymienia czynności życiowe organizmów (A); podaje nazwy królestw organizmów (A); podaje przykłady organizmów roślinożernych i mięsożernych (B); wyjaśnia, na czym polega wszystkożerność (B); wyjaśnia, czym są zależności pokarmowe (B); podaje nazwy ogniw łańcucha pokarmowego (A); podaje przykłady dzikich zwierząt żyjących w mieście (A)	opisuje hierarchiczną budowę organizmów wielokomórkowych (B); charakteryzuje czynności życiowe organizmów (C); opisuje cechy przedstawicieli poszczególnych królestw organizmów (B); przyporządkowuje podane organizmy do grup troficznych (samożywne, cudzożywne) (B); wymienia cechy roślinożerców (B); wymienia przedstawicieli pasożytów (B); wyjaśnia, co to jest sieć pokarmowa (B); wyjaśnia, jakie znaczenie ma znajomość wymagań życiowych uprawianych roślin (B); wyjaśnia, dlaczego nie wszystkie zwierzęta możemy hodować w domu (B)	opisuje sposób wytwarzania pokarmu przez rośliny (B); określa rolę, jaką odgrywają w przyrodzie zwierzęta odżywiające się szczątkami glebowymi (C); wyjaśnia, na czym polega pasożytnictwo (B); opisuje szkodliwość zwierząt zamieszkujących nasze domy (przykłady) (C)	uzasadnia potrzebę klasyfikacji organizmów (C); charakteryzuje wirusy (C); podaje przykłady pasożytnictwa w świecie roślin, grzybów, bakterii i protistów (B); podaje przykłady obrony przed wrogami w świecie roślin i zwierząt (C); wymienia nazwy kilku roślin leczniczych uprawianych w domu lub w ogrodzie (B)
Dział 4. Odkrywamy tajemnice ciała człowieka Treści nauczania (wymagania szczegółowe) z podstawy programowej: IV.1, IV.2, IV.3, IV.4, IV.5, IV.6, V.10				

Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca). Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna). Uczeń:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra). Uczeń:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra). Uczeń:	Wymagania wykraczające (ocena celująca). Uczeń:
wymienia składniki pokarmowe (A); opisuje znaczenie wody dla organizmu (B); wyjaśnia, dlaczego należy dokładnie żuć pokarm (B); uzasadnia konieczność mycia rąk przed każdym posiłkiem (C); podpisuje na schemacie elementy szkieletu oraz narządy układów: pokarmowego, krwionośnego, oddechowego, nerwowego, ruchu i rozrodczego (C); wymienia zasady higieny poznanych układów (A); na rysunku powskazuje narządy zmysłów (C); rozpoznaje na ilustracji komórki rozrodcze: męską i żeńską (C); wyjaśnia pojęcie *zapłodnienie* (B); podaje przykłady zmian w organizmie świadczących o rozpoczęciu okresu dojrzewania (A); podaje przykłady zmian w funkcjonowaniu skóry w okresie dojrzewania (B)	podaje przykłady produktów spożywczych bogatych w białka, cukry, tłuszcze, witaminy (B); opisuje rolę poszczególnych układów(B); wymienia trzy funkcje szkieletu (A); opisuje rolę poszczególnych narządów zmysłów (B) wyjaśnia pojęcie *ciąża* (B); wymienia zmiany fizyczne zachodzące w okresie dojrzewania u dziewcząt i chłopców (B); omawia zasady higieny, których należy przestrzegać w okresie dojrzewania (B)	opisuje rolę składników pokarmowych w organizmie (B); wyjaśnia pojęcie *trawienie* (B); opisuje drogę pokarmu w organizmie (B); proponuje zestaw prostych ćwiczeń poprawiających funkcjonowanie układu krwionośnego (D); opisuje budowę poszczególnych narządów układu oddechowego, pokarmowego, krwionośnego, rozrodczego, nerwowego oraz układu ruchu (B); rozróżnia rodzaje połączeń kości (C); podaje nazwy największych stawów występujących w organizmie człowieka (A); wskazuje na planszy elementy budowy oka i ucha (C); opisuje zmiany psychiczne zachodzące w okresie dojrzewania (B)	wyjaśnia rolę enzymów trawiennych (B); wskazuje narządy, w których zachodzi mechaniczne i chemiczne przekształcanie pokarmu (B); wyjaśnia, na czym polega współdziałanie układów: pokarmowego, oddechowego i krwionośnego (C); opisuje wymianę gazową zachodzącą w płucach (B); wymienia zadania mózgu (B); wyjaśnia, w jaki sposób układ nerwowy odbiera informacje z otoczenia (B); uzasadnia, że układ nerwowy koordynuje pracę wszystkich narządów zmysłów (D); opisuje rozwój nowego organizmu (B)	opisuje rolę narządów wspomagających trawienie (B); wymienia czynniki, które mogą szkodliwie wpłynąć na funkcjonowanie wątroby lub trzustki (A); charakteryzuje rolę poszczególnych składników krwi (B); wyjaśnia, dlaczego w okresie szkolnym należy szczególnie dbać o prawidłową postawę (B);
Dział 5. Odkrywamy tajemnice zdrowia				

Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca). Uczeń:	**Wymagania podstawowe (ocena dostateczna). Uczeń:**	**Wymagania rozszerzające (ocena dobra). Uczeń:**	**Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra). Uczeń:**	**Wymagania wykraczające (ocena celująca). Uczeń:**
Treści nauczania (wymagania szczegółowe) z podstawy programowej: V.1, V.2, V.4, V.5, V.6, V.7, V.8, V.9, V.10				
wymienia zasady zdrowego stylu życia (A); wyjaśnia, dlaczego ważna jest czystość rąk (B); wymienia drogi wnikania do organizmu człowieka drobnoustrojów chorobotwórczych (A); wymienia dwie zasady bezpieczeństwa podczas zabaw na świeżym powietrzu (A); wymienia numery telefonów alarmowych (A); wymienia zasady, których przestrzeganie pozwoli uniknąć chorób zakaźnych (B); podaje przykłady zjawisk pogodowych, które mogą stanowić zagrożenie (B); określa sposób postępowania po użądleniu (A); podaje przykłady środków czystości, które stwarzają zagrożenie dla zdrowia (A); podaje przynajmniej dwa przykłady negatywnego wpływu dymu tytoniowego i alkoholu na organizm człowieka (B);	podaje zasady prawidłowego odżywiania (A); wyjaśnia, dlaczego należy dbać o higienę skóry (B); podaje przykłady wypoczynku czynnego i biernego (B); wymienia przyczyny chorób zakaźnych (A); opisuje przyczyny zatruć (B); opisuje zasady postępowania w czasie burzy (B); podaje przykłady trujących roślin hodowanych w domu (A); opisuje zasady udzielania pierwszej pomocy w przypadku skaleczeń i otarć (C); podaje przykłady substancji, które mogą uzależniać (B); podaje przykłady sytuacji, w których należy zachować się asertywnie (C); prezentuje właściwe zachowanie asertywne w wybranej sytuacji (C)	wyjaśnia rolę aktywności fizycznej w zachowaniu zdrowia (B); opisuje sposób pielęgnacji skóry ze szczególnym uwzględnieniem okresu dojrzewania (C); wyjaśnia, na czym polega higiena jamy ustnej (B); wyjaśnia, czym są szczepionki (B); wymienia objawy zatruć pokarmowych ze szczególnym uwzględnieniem zatruć grzybami (B); uzasadnia celowość umieszczania symboli na opakowaniach substancji niebezpiecznych (C); wyjaśnia, na czym polega palenie bierne (B); wymienia skutki przyjmowania narkotyków (B); uzasadnia konieczność zachowań asertywnych (D)	wyjaśnia, czym jest zdrowy styl życia (B); opisuje skutki niewłaściwego odżywiania się (B); opisuje skutki niedoboru i nadmiernego spożycia poszczególnych składników pokarmowych (B); wyjaśnia, na czym polega higiena osobista (B); opisuje objawy wybranych chorób zakaźnych (B); charakteryzuje pasożyty wewnętrzne człowieka (C); wymienia drobnoustroje mogące wnikać do organizmu przez uszkodzoną skórę (B); opisuje sposób postępowania po ukąszeniu przez żmiję (B); opisuje zasady postępowania w przypadku oparzeń (C); podaje przykłady dziko rosnących roślin trujących (D); wyjaśnia, czym jest uzależnienie (B);	wyjaśnia istotę działania szczepionek (B); wyjaśnia, dlaczego należy rozsądnie korzystać z kąpieli słonecznych i solariów (B); wymienia sposoby pomocy osobom uzależnionym (B); podaje przykłady profilaktyki chorób nowotworowych (B)

Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca). Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna). Uczeń:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra). Uczeń:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra). Uczeń:	Wymagania wykraczające (ocena celująca). Uczeń:
wyjaśnia, czym jest asertywność (B)				
Dział 6. Poznajemy krajobraz najbliższej okolicy Treści nauczania (wymagania szczegółowe) z podstawy programowej: II.3, II.4, II.5, II.6, II.7, II.8, VI.1, VI.2, VI.3, VI.4, VI.5, VII.1, VII.2, VII.3, VII.4, VII.5, VII.6, VII.7, VII.8				
wyjaśnia pojęcie *krajobraz* (B); wymienia składniki, które należy uwzględnić, opisując krajobraz (A); wymienia nazwy krajobrazów kulturowych (A); rozpoznaje na ilustracji wzniesienia i zagłębienia (C); wymienia nazwy grup skał (A); podaje przykłady wód słonych (B); wymienia trzy formy ochrony przyrody w Polsce (A); podaje przykłady ograniczeń obowiązujących na obszarach chronionych (B); wyjaśnia, na czym polega ochrona ścisła (B)	wyjaśnia, do czego odnoszą się nazwy krajobrazów (B); podpisuje na rysunku elementy wzniesienia (C); podaje po jednym przykładzie skał należących do poszczególnych grup (B); wyjaśnia, czym jest próchnica (B);wyjaśnia pojęcia: *wody słodkie*, *wody słone* (B); wymienia rodzaje wód powierzchniowych (A); podaje przykłady zmian w krajobrazach kulturowych (B); wyjaśnia czym są parki narodowe i pomniki przyrody (B); opisuje sposób zachowania się na obszarach chronionych (B)	rozpoznaje na zdjęciach rodzaje krajobrazów (C); opisuje cechy poszczególnych krajobrazów kulturowych (B); opisuje wklęsłe formy terenu (B); opisuje budowę skał litych, zwięzłych i luźnych (C); na podstawie ilustracji rozróżnia rodzaje wód stojących i płynących (C); opisuje zmiany w krajobrazie najbliższej okolicy wynikające z rozwoju rolnictwa lub związane z rozwojem przemysłu (C); wyjaśnia cel ochrony przyrody (B); wyjaśnia czym są rezerwaty przyrody (B)wyjaśnia różnice między ochroną ścisłą a ochroną czynną (B)	klasyfikuje wzniesienia na podstawie ich wysokości (A); podpisuje na rysunku elementy doliny (B); opisuje proces powstawania i rolę gleby (B); opisuje, jak powstają bagna (B); charakteryzuje rodzaje wód płynących (B); podaje przykłady działalności człowieka w najbliższej okolicy, które prowadzą do przekształcenia krajobrazu (B); wyjaśnia pochodzenie nazwy swojej miejscowości lub osiedla (D); wskazuje różnice między parkiem narodowym a parkiem krajobrazowym (C)	wymienia nazwy: najdłuższej rzeki, największego jeziora, największej głębi oceanicznej (A); podaje przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu rzek na życie i gospodarkę człowieka (B); wyjaśnia, w jakich warunkach powstają lodowce (B); podaje przykłady występowania lodowców na Ziemi (B)
Dział 7. Odkrywamy tajemnice życia w wodzie i na lądzie Treści nauczania (wymagania szczegółowe) z podstawy programowej: VI.5, VI.7, VI.11, VI.8, VI.7, VI.6, VI.13, VI.10				

Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca). Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna). Uczeń:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra). Uczeń:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra). Uczeń:	Wymagania wykraczające (ocena celująca). Uczeń:
wymienia przystosowania ryb do życia w wodzie (A); opisuje schemat rzeki, wymieniając: źródło, bieg górny, środkowy, dolny, ujście (C); podpisuje, np. na schematycznym rysunku, strefy życia w jeziorze (C); podaje przykłady organizmów żyjących w poszczególnych strefach jeziora (B); wymienia czynniki warunkujące życie na lądzie (A); opisuje przystosowania zwierząt do zmian temperatury (C); wpisuje na schemacie warstwy lasu (C); przyporządkowuje po dwa gatunki organizmów do poszczególnych warstw lasu (C); opisuje zasady zachowania się w lesie (B); rozpoznaje na ilustracji dwa drzewa iglaste i dwa drzewa liściaste (C); wyjaśnia znaczenie łąki dla ludzi (B); wyjaśnia, dlaczego nie wolno wypalać traw (B); podaje nazwy zbóż uprawianych na	opisuje, popierając przykładami, przystosowania zwierząt do życia w wodzie (C); opisuje, popierając przykładami, przystosowania roślin do ruchu wody (C); podaje nazwy organizmów żyjących w biegu górnym, środkowym i dolnym rzeki (B) podaje przykłady roślin strefy przybrzeżnej jeziora (A); wskazuje przystosowania roślin do ochrony przed niekorzystną (zbyt niską lub zbyt wysoką) temperaturą (C); wymienia nazwy przykładowych organizmów żyjących w poszczególnych warstwach lasu (B); porównuje wygląd igieł sosny i świerka (C); wymienia cechy łąki (B); wymienia zwierzęta mieszkające na łące i żerujące na niej (A); opisuje sposoby	wymienia cechy, którymi różnią się poszczególne odcinki rzeki (B); opisuje przystosowania organizmów żyjących w biegu górnym, środkowym i dolnym rzeki (C); charakteryzuje przystosowania roślinności strefy przybrzeżnej jeziora (B); charakteryzuje przystosowania ptaków i ssaków do życia w strefie przybrzeżnej (C); charakteryzuje przystosowania roślin i zwierząt zabezpieczające przed utratą wody (C); opisuje sposoby wymiany gazowej u zwierząt lądowych (C); opisuje wymagania środowiskowe wybranych gatunków zwierząt żyjących w poszczególnych warstwach lasu (C); porównuje drzewa liściaste z iglastymi (C); rozpoznaje rosnące w Polsce rośliny iglaste i pospolite drzewa liściaste (B) rozpoznaje pięć	porównuje świat roślin i zwierząt w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki (C); wyjaśnia pojęcie *plankton* (B); układa z poznanych organizmów łańcuch pokarmowy występujący w jeziorze (C); charakteryzuje wymianę gazową u roślin (C); opisuje przystosowania roślin do wykorzystania światła (B); charakteryzuje poszczególne warstwy lasu, uwzględniając czynniki abiotyczne oraz rośliny i zwierzęta żyjące w tych warstwach (D); podaje przykłady drzew rosnących w lasach liściastych, iglastych i mieszanych (B); przyporządkowuje nazwy gatunków roślin do charakterystycznych barw łąki (C); uzasadnia, że łąka jest środowiskiem życia wielu zwierząt (C); przykłady innych upraw niż zboża, warzywa, drzewa i krzewy owocowe, wskazując	opisuje przystosowania dwóch–trzech gatunków zwierząt lub roślin do życia w ekstremalnych warunkach lądowych (C); charakteryzuje bory, grądy, łęgi i buczyny (C); wyjaśnia, czym jest walka biologiczna (B); wymienia korzyści i zagrożenia wynikające ze stosowania chemicznych środków zwalczających szkodniki (B)

Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca). Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna). Uczeń:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra). Uczeń:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra). Uczeń:	Wymagania wykraczające (ocena celująca). Uczeń:
polach (A); podaje przykłady warzyw uprawianych na polach (A); wymienia dwa szkodniki upraw polowych (A);	wykorzystywania roślin zbożowych (B); uzupełnia brakujące ogniwa w łańcuchach pokarmowych organizmów żyjących na polu (C)	gatunków roślin występujących na łące (C); przedstawia, w formie łańcucha pokarmowego, proste zależności pokarmowe między poznanymi organizmami żyjącymi na łące (C);wyjaśnia, czym różnią się zboża ozime i jare (B); wymienia sprzymierzeńców człowieka w walce ze szkodnikami upraw polowych (B)	sposoby ich wykorzystywania (B); przedstawia zależności występujące na polu w formie co najmniej dwóch łańcuchów pokarmowych (C)	